

Stichting Pandora

MediaMediavedi[®]

Exclusief Virtual Reality Symposium



8 juni 2007 14:00-18:00 uur

Pakhuis de Zwijger, Amsterdam

Programma en persoonsomschrijvingen

Programma

Plaats: Pakhuis de Zwijger*
Tijd: 14:00 tot 18:00 uur (ruimte gehuurd vanaf 12:00 uur)
Aanwezig: 15 man

Programma: 14:00 Introductie Marijke Knuttel en Marleen Stikker
14:10 Lezing André Nusselder
14:40 Lezing Dick van Dijk & Janine Huizenga

15:10 – 15:30 Pauze

15:30 Pitch 1: Marinka Copier
15:35 Pitch 2: Frans Feldberg
15:40 Pitch 3: Igor Mayer
15:45 Pitch 4: Anton Nijholt
15:50 Pitch 5: Jan Simons
15:55 Pitch 6: Martin Sjardijn
16:00 Pitch 7: Jacob van Kokswijk
16:05 Pitch 8: Peter Werkhoven

16:15 Discussie onder leiding van moderator
17:45 Netwerkborrel

* Routebeschrijving zie: <http://www.dezwijger.nl/index.php?nid=179>

Toelichting

Samen met Stichting Pandora (Stichting Pandora zet zich sinds 1964 in voor mensen die psychische of psychiatrische problemen hebben, hebben gehad of kunnen krijgen) organiseert media-adviesbureau Mediavedi een exclusief symposium over een bijzonder aspect van MMORPG's (Massive Multiplayer Online Role Playing Games): **de mentale gesteldheid**. Het doel van de middag is de relatie tussen Virtual Reality en de mentale gesteldheid te duiden aan de hand van de volgende spectra:

- 1) Reëel gedrag versus virtueel gedrag
→ Waar begint en eindigt deze relatie? In hoeverre benadert de virtuele ervaring de intensiteit van de reële ervaring? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen van *immersion*?
- 2) Binding versus isolatie
→ Tot op welke hoogte zijn virtuele relaties net zo betekenisvol als reële? Vergroot de ervaring van virtuele binding de kans op reële binding?
- 3) Vervreemding versus bewustwording
→ Kún je je in het virtuele überhaupt anders voordoen dan wie je bent? Leiden virtuele ervaringen tot een bewuster of juist een vervaagd zelfbeeld in het reële leven?

Door duiding van dergelijke vragen zullen we in staat zijn de laatste maatschappijwetenschappelijke stand van zaken met betrekking tot VR/gaming en de betekenis daarvan voor de mens in kaart te brengen; waar liggen de kansen en beperkingen? Voelt u zich overigens vrij andere relevante vragen en thema's te betrekken dan bovenstaande; we willen u geenszins in uw wetenschappelijke en ervaringsdeskundigheid beperken! We hebben slechts een beperkt aantal experts uitgenodigd om op die manier zo constructief mogelijk de diepte in te kunnen duiken en ook écht een stap verder te komen. In totaal zullen de volgende experts deelnemen:

- 1) Marleen Stikker (De Waag Society)
- 2) Dr. Andre Nusselder (Jan van Eyck Academie)
- 3) Janine Huizenga (De Waag Society)
- 4) Dick van Dijk (De Waag Society)
- 5) Drs. Marinka Copier (UU)
- 6) Dr. Frans Feldberg (VU)
- 7) Dr. Igor Mayer (TU Delft)
- 8) Prof. dr. Anton Nijholt (UT)
- 9) Dr. Jan Simons (UvA)
- 10) Martin Sjardijn
- 11) Prof. dr. ir. Jacob van Kokswijk (UT)
- 12) Prof. dr. Peter Werkhoven (TNO)

In dit document vindt u meer informatie over de betrokken partijen en personen.

Dynamisch online-document

Om ervoor te zorgen dat we zo constructief mogelijk kunnen zijn die middag, willen we de dialoog in de aanloop naar het symposium alvast aanwakkeren. We hopen zo effectiever, dieper en concreter op de thema's in te kunnen gaan tijdens het symposium om op die manier een zo interessant mogelijke output te bewerkstelligen. We hebben een *docs.google*-document online gezet, waarin u uw positie en standpunten nú al kunt innemen en toelichten en die van anderen kan inzien en becommentariëren. **Wij vragen u uw standpunten kort en bondig zo spoedig mogelijk en vóór maandag 4 juni 17:00 uur in het online-document te zetten, opdat de moderator zich goed voor kan bereiden en wij een PowerPoint-presentatie kunnen maken die tijdens uw pitch te zien zal zijn.** U krijgt een uitnodiging in uw e-mailbox om te participeren in het document (met de naam *Verkennde Positiebepaling*) Let u op de indeling die we hebben gemaakt in de documenten. U ziet een indeling naar deelnemers op alfabetische volgorde. Het is de bedoeling dat u:

- 1) Onder uw eigen naam de standpunten schrijft die u zal gaan innemen tijdens uw pitch en aangeeft welk spectrum of welke spectra uw standpunten behelzen;
- 2) Bij de andere namen commentaar of vragen schrijft;
- 3) Reageert op commentaar en vragen die door anderen onder uw naam zijn geplaatst.

Belangrijk:

- 1) Het document is dynamisch. U kunt naar believen commentaar schrijven, uw eigen standpunten veranderen of aanvullen of een nieuwe discussie starten. We stellen uw medewerking zeer op prijs.
- 2) Om de link te kunnen openen moet u beschikken over een e-mailadres bij gmail.com. Wij hebben er voor iedereen een aangemaakt, die u kunt gebruiken indien u niet zelf al over een account beschikt. Heeft u zelf al een gmail-adres, dan kunt u gewoon daarmee inloggen om het document te openen. Wachtwoordvoor allen: **symposium**

| | | |
|-----|--------------------|-------------------------|
| 1) | Marleen Stikker | moderatorvr@gmail.com |
| 2) | Andre Nusselder | lezing1andre@gmail.com |
| 3) | Janine Huizenga | lezing2janine@gmail.com |
| 4) | Dick van Dijk | lezing2dick@gmail.com |
| 5) | Marinka Copier | pitch1vr@gmail.com |
| 6) | Frans Feldberg | pitch2vr@gmail.com |
| 7) | Igor Mayer | pitch3vr@gmail.com |
| 8) | Anton Nijholt | pitch4vr@gmail.com |
| 9) | Jan Simons | pitch5vr@gmail.com |
| 10) | Martin Sjardijn | pitch6vr@gmail.com |
| 11) | Jacob van Kokswijk | pitch7vr@gmail.com |
| 12) | Peter Werkhoven | pitch8vr@gmail.com |

Stichting Pandora

Stichting Pandora zet zich sinds 1964 in voor mensen die psychische of psychiatrische problemen hebben, hebben gehad of kunnen krijgen. De ervaringen van deze mensen zelf zijn voor Stichting Pandora de basis voor al haar acties. Zij behartigt de belangen van haar doelgroep op verschillende manieren.

Informatie, advies en ondersteuning

Door het bieden van informatie, advies en ondersteuning wil Stichting Pandora mensen die te maken hebben (gehad) met psychische en/of psychiatrische problematiek, van zichzelf of van mensen in hun directe omgeving, helpen hier mee om te gaan.

Voorlichting

Stichting Pandora geeft op verschillende manieren voorlichting over het hebben van psychische en/of psychiatrische problemen. Aan diverse groepen geeft Stichting Pandora workshops en voorlichtingen. Verder wordt op uitgebreide schaal schriftelijke voorlichting gegeven in de vorm van brochures, onderwijsmateriaal, informatie- en adviesdocumenten, literatuurlijsten en affiches. En Stichting Pandora geeft interactief voorlichting via drie websites en twee digitale nieuwsbrieven.

Persvoorlichting

Stichting Pandora voert een actief persvoorlichtingsbeleid om de positie van mensen die psychische problemen hebben (gehad) zichtbaar te maken en onder de aandacht te brengen van een breed publiek.

Directe beleidsbeïnvloeding

In het belang van mensen met psychische en/of psychiatrische problemen tracht Stichting Pandora op een zeer actieve en directe manier het beleid van overheid en politiek te beïnvloeden op het gebied van: de geestelijke gezondheidszorg, volksgezondheid en zorg, de maatschappelijke positie, werk en verzekeringen.

Stichting Pandora volgt de ontwikkelingen die zich in onze samenleving (dreigen te) voltrekken. Op grond van haar ervaringsdeskundigheid zal Stichting Pandora politici en beleidsmakers adviseren en informeren over ontwikkelingen die moeten worden omgebogen of juist moeten worden versterkt. Waar nodig wil Stichting Pandora daarover een discussie op gang brengen. En waar nodig, stelt Stichting Pandora ook misstanden aan de kaak.

A: 2^e Constantijn Huygensstraat 77 1054 CS Amsterdam

T: +31(0) 206 851 171

E: info@stichtingpandora.nl

Mediavedi

Mediavedi BV is in 2007 opgericht door Lars Gierveld en Thomas Schippers. Zij hebben de handen ineen geslagen, nadat zij voor De Nationale DenkTank 2006 samen het advies *MediumZorg* -een crossmediaal platform rondom de thema's gezondheid, ziekte, zorg en welzijn- schreven. Op basis van dit advies werkt Mediavedi momenteel in opdracht van de Nederlandse Publieke Omroep aan de verdere ontwikkeling en realisatie van het gezondheidsportaal *MediumZorg*. Daarnaast ontwerpt Mediavedi een mediastrategie voor Stichting Pandora.

Mediavedi helpt organisaties de kansen die media bieden te benutten. Mediavedi levert:

Advies – Strategie – Formatontwikkeling – Productie

Indien u meer informatie wenst, neem dan contact op:

A: Sumatralaan 45 (MC gebouw 3) | 1217 GP Hilversum

M: +31 (0)6 413 989 35 (Lars)
+31 (0)6 281 758 14 (Thomas)

E: info@mediavedi.nl
lars@mediavedi.nl
thomas@mediavedi.nl

Dagvoorzitter:

Marleen Stikker (De Waag Society)

Marleen Stikker richtte na haar studie filosofie aan de Universiteit van Amsterdam theatertijdschrift Alligator op (1985). In de seizoenen 1989-1991 was ze directeur van het Amsterdamse multimedia theaterfestival Zomersfestijn en in 1991 van de Wetware Conferentie. Voor politiek/cultureel centrum De Balie organiseerde ze programma's over technologische cultuur (1992-1994), waaronder het LIVE Magazine.

In 1993 nam Marleen Stikker het initiatief tot De Digitale Stad en in 1994 richtte ze samen met Caroline Nevejan De Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media (in 1996: Waag Society) op. Marleen Stikker heeft zitting in het bestuur van het Virtueel Platform, Kunsten '92, het Stimuleringsfonds voor Nederlandse Culturele Omroepproducties, Location One (New York) en was tot eind 1998 bestuursvoorzitter van De Digitale Stad. Zij is lid van de Amsterdamse Telematica Raad.

Als adviseur was zij betrokken bij o.a. de werkgroep Culture, Communication and New Technologies van de Council of Europe, en de Charter for Art and Industry. Ze is een van de initiatiefnemers van de European Cultural Backbone, opgericht in maart 1999.

De Waag Society:

Waag Society is de naam van een stichting die in 1994 van start ging onder de naam 'Maatschappij voor oude en nieuwe Media'. Oprichters waren Caroline Nevejan en Marleen Stikker, die ook nu nog directeur is van Waag Society. De Maatschappij -al gauw 'Waag Society'- had als doelstelling nieuwe media beschikbaar te maken voor doelgroepen die moeilijk toegang hadden tot internet en computers en zo hun levensvreugde te vergroten. Een kleine groep enthousiaste idealisten ging in een geheel verbouwde Waag in 1996 van start.

<http://www.waag.org/>

Lezing I:

Dr. Andre Nusselder (Jan van Eyck Academie)

André Nusselder studeerde filosofie in Nijmegen, Leuven en Parijs. Vorig jaar promoveerde hij aan de Erasmus Universiteit Rotterdam met een proefschrift waarin hij de mens-computer interface als een medium van verbeelding analyseert: *Interface Fantasy. A Lacanian Cyborg Ontology* (te verschijnen bij MIT Press). Hij werkt als onderzoeker aan de Jan van Eyck academie Maastricht, als docent filosofie in het middelbaar onderwijs, en is bezig om via NWO en Erasmus Universiteit een onderzoeksproject op te zetten naar de rol van digitale media in de verbeelding van het verleden ('e-culture').

Perskamer Erasmus Universiteit Rotterdam:

“Computer- en Internetverslavingen laten zien dat het beeldscherm nadrukkelijk een scherm van verbeelding is: we geven er vorm aan onze (onbewuste) verlangens - soms in zo grote mate dat we niet meer zonder die fantasiewereld kunnen. In *Interface Fantasie. Een Lacaniaanse Cyborg Ontologie* stelt André Nusselder dat vandaag de dag de wereld in belangrijke mate gevormd wordt door de relatie tussen mens en computer. Deze wereld wordt gedragen door de fantasie, want in psychisch opzicht, zo stelt Nusselder, functioneert het beeldscherm als een fantasiescherm. Het huidige communicatietijdperk is daarom tevens bij uitstek het tijdperk van de fantasie.”

<http://www.eur.nl/perskamer/persberichten/2006/november/nusselder/>

<http://www.gelderlander.nl/discussie/article1255278.ece>

<http://www.kennislink.nl/web/show?id=160550>

Lezing II:

Janine Huizenga (De Waag Society)

Janine Huizenga studeerde fotografie en audiovisuele vormgeving en theater aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam in de periode 1984-1989. Zij werkt vooral met fotografie en participeerde in gezamenlijke projecten met grafisch ontwerpers zoals 'Live Magazine' in Theater de Balie, 1992 ; 'Beeld tegen Beeld', een retrospectieve tentoonstelling van de ontwerpgroep 'Wild Plakken' in het Centraal Museum Utrecht, 1993.

Ze was als fotograaf betrokken bij het Soros Centre for Contemporary Arts, Boekarest voor de tentoonstelling '010101,...". In 1994 werkte zij als algemeen assistent en performer in de productie 'Sweeney's Waanzin', een theater-videospektakel i.s.m. de Amerikaanse performance kunstenaar Joan Jonas, het Stedelijk Museum Amsterdam en Toneelgroep Amsterdam, in het kader van het Holland Festival. In 1996 verzorgde zij de 'slide-show' tijdens de theater performance van musicus Harry de Wit. Als beeldend kunstenaar had zij onder andere exposities in W139 Amsterdam, 'Tussen Beeldende Kunst en Fotografie', 1990 ; Arti et Amicitia Amsterdam, 'The Private Eye', 1991 ; Fondation la Dalle Amsterdam, 'Posities' (solo), 1994. In 1996 ontwikkelde ze als interaction designer met het ontwerpteam van de Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media de 'Leestafel voor Oude en Nieuwe Media'. Dit project werd in 1997 bekroond met de Rotterdamse Designprijs. Janine Huizenga is momenteel werkzaam bij Waag Society als Creative Director.

Dick van Dijk (De Waag Society)

Dick is concept developer bij Waag Society en daarnaast verantwoordelijk voor het Shared Narratives programma, waarin onderzoek gedaan wordt naar narratieve structuren.

Hij was als projectmanager verantwoordelijk voor projecten als Register van de dag van gister, MonsterMedia en Nieuwsflits!. Als conceptontwikkelaar werkt hij aan projecten als Scottie en Operatie Sigismund. Eerder werkte Dick als strateeg bij TBWA\Interaction Company, waar hij ondermeer verantwoordelijk was voor websites en campagnes voor PlayStation, Consument & Veiligheid, het Van Gogh Museum en Unicef. Daarvoor was hij werkzaam als programma-coördinator Nieuwe Media bij het Vormgevingsinstituut, waar hij de conferentie Doors of Perception 5: PLAY, over cultuur, educatie en nieuwe media mede organiseerde. Van 1992 tot 1996 was Dick beleidsmedewerker bij het Ministerie van Economische Zaken op het gebied van het technologie- en industrie beleid.

Pitches (op alfabetische volgorde):

1) Drs. Marinka Copier (UU)

I studied History with specialisations in New Media and Digital Culture, Women's Studies and Cultural Education at Utrecht University. I worked on Virtual Heroines and unlikely/ elderly gamers. Currently I am working on my PhD on Fantasy Role Playing Games and the construction of spaces and identities. Furthermore I teach within the minor and master New Media on the various aspects of computer games and game culture. I was co-organiser of Level Up. 1st International Digital Games Research Conference (Utrecht, 2003) and liaison officer on the board of the Digital Games Research Association (www.digra.org). Also, I am working on setting up a Dutch DiGRA chapter (www.digra.nl) and active in organizing the Playful program at artcinema 't Hoogt in Utrecht (www.playful.nl). I am member of the review board of www.gamestudies.org

Research interests and projects

Currently I am working on my PhD on Fantasy Role Playing Games and the construction of spaces and identities. In part of my research I collaborate with Dr. Martin Ramstedt from the Meerstens Institute in Amsterdam (<http://www.meertens.knaw.nl/>) Promotors are Dr. Berteke Waaldijk and Dr. Rosi Braidotti.

http://www2.let.uu.nl/Solis/umr/staff_UMR/Mcopier-people-UMR.htm

2) Dr. Frans Feldberg (VU)

Frans Feldberg is bedrijfskundig econoom en informaticus en werkzaam als universitair docent binnen de faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de Vrije Universiteit Amsterdam. Als projectleider was hij verantwoordelijk voor het VU Second Life project. Samen met onderzoekers uit verschillende faculteiten doet hij wetenschappelijk onderzoek in virtuele werelden. Tevens adviseert hij diverse organisaties over het gebruik van nieuwe technologie in het managen van de relaties met hun markten.

<http://elearning.surf.nl/e-learning/artikelen/4199>

3) Dr. Igor Mayer (TU Delft)

Dr. Igor Stefan Mayer is sinds augustus 1998 werkzaam als universitair docent bij de sectie Beleidskunde/ Organisatie en Management van de faculteit Techniek, Bestuur en Management van de Technische Universiteit Delft. In 1991 is hij afgestudeerd in de beleidswetenschappen aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Na vervulling van zijn dienstplicht als reserve-officier was hij van 1992 tot 1996 werkzaam als assistent-in-opleiding (AIO) en aansluitend tot februari 1998 als universitair docent bij de vakgroep Beleid-en Organiseringswetenschappen van de Katholieke Universiteit Brabant. In het kader van zijn promotie-onderzoek was hij van 1992 tot 1994 gedetacheerd bij het Studiecentrum voor Technologie en Beleid (TNO-STB). Van 1996-1998 was hij werkzaam als onderzoeker/projectleider bij de sectie Beleid, Organisatie en Personeel (BOP) van het IVA-Tilburg, instituut voor sociaal wetenschappelijk beleidsonderzoek en advies.

In oktober 1997 is hij gepromoveerd op een proefschrift met de titel 'Debating Technologies. A methodological contribution to the design and evaluation of participatory policy-analysis'. Het zwaartepunt van zijn wetenschappelijk en beleidsadviserend onderzoek ligt op de ontwikkeling en de toepassing van interactieve en innovatieve methoden voor beleidsondersteuning. Over deze onderwerpen heeft in diverse Nederlandstalige en Internationale tijdschriften en boeken gepubliceerd. Zijn activiteiten op het gebied van spelsimulaties en beleidsexercities zijn ondergebracht in Gymnasion (www.gymnasion.tudelft.nl). Vanaf medio 2004 is hij directeur van het Delft Rotterdam Centre for Process and Simulation (CPS) waarin de Gymnasion activiteiten zullen worden opgenomen.

http://www.bk-om.tbm.tudelft.nl/medewerkers/Igor_Mayer.htm

4) Prof. dr. Anton Nijholt (UT)

Anton Nijholt started his professional life as a programmer at TNO-Delft (The Netherlands Organisation for Applied Scientific Research). Then he decided to study at the Delft University of Technology (mathematics and computer science) and to spend the rest of his life close to computers. He held positions in computer science departments at the University of Twente, the University of Nijmegen, the Vrije Universiteit in Amsterdam (all in the Netherlands), the McMaster University (in Canada) and the Vrije Universiteit Brussels (in Belgium).

Presently he is working as full professor of computer science at the University of Twente. His main research interests are multi-party interaction, multimodal interaction and entertainment computing. He coordinates the Human Media Interaction research group (with Franciska de Jong), consisting of about 40 assistant/associate professors, Ph.D. students, secretaries and researchers employed by national and European projects. He is also main organizer of the Twente Workshops on Language Technology (TWLT). In 1994 he founded the publishing company Neslia Paniculata. In the period 1995-1996 he was a NIAS-fellow in Wassenaar.

<http://wwwhome.ewi.utwente.nl/~anijholt/>

5) Dr. Jan Simons (UvA)

Jan Simons (1953) is universitair hoofddocent aan de leerstoelgroep Media & Cultuur van de Universiteit van Amsterdam waar hij het nieuwe-mediaprogramma coördineert. Hij was hoofdredacteur van het filmtijdschrift Skrien en filmcriticus voor De Groene Amsterdammer en Het Financieele Dagblad. Hij publiceerde over film, politieke beeldvorming op televisie en nieuwe media.

Interface & cyberspace: inleiding in de nieuwe media. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002.

Nieuwe media worden doorgaans verbonden met kenmerken als 'digitaal', 'multimediaal' en 'interactief'. Maar belangrijker dan de technologische aspecten zijn de veranderingen die zij vaak onopgemerkt teweeggebracht hebben. Nieuwe media beïnvloeden oude media als film en televisie, maar bijvoorbeeld ook architectuur en stedenbouwkundige planning. Bovendien is de computer lang niet meer de enige toegangspoort tot cyberspace: chips in betaal- en klantenkaarten, irisscans, gsm's, of barcodes in identiteitsbewijzen maken mogelijk van elke gebruiker een database. In dit boek worden begrippen en termen rond de nieuwe media geanalyseerd en uitgediept met de nadruk op esthetische en culturele kwesties.

<http://home.medewerker.uva.nl/j.a.a.simons/>

<http://jaasi.blogspot.com/>

6) Martin Sjardijn

Sjardijn volgde zijn opleiding aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, daarna studeerde hij enige jaren cultuurwetenschappen. Naast zijn werk als beeldend kunstenaar gaf Sjardijn een aantal jaren praktijklessen virtual reality technieken aan de Universiteit van Amsterdam.

Na een periode van intensief schilderen en exposeren, onder meer bij Galerie Swart te Amsterdam, werkt hij sinds 1985 aan een project dat gebaseerd is op het volgende concept:

A Line in outer space

Visible from earth

With the naked eye

At clear nights

De eerste statements en werken toonde hij in 1986 in het Gemeentemuseum van Den Haag, met parallel daaraan in Omniversum een animatie onder de titel "Leeg Vierkant 1986". Dit werk vervaardigde hij samen met de astronoom Dr. Wim Bijleveld op de planetarium-computer Digistar van Omniversum.

Op de TU Delft werkte hij met Prof. Dr. Ir. Eric Jansen en deed onderzoek naar de mogelijkheden van virtual reality met Head Mounted Display systemen en een dataglove met tactile force feedback.

Sinds die tijd kwam de internet-techniek op, hetgeen een schat aan mogelijkheden bood om het concept verder te ontwikkelen. 2003/2004: Momenteel werkt hij onder meer aan een virtuele wereld voor het Groninger Museum.

Daarnaast werkt hij in samenwerking met "De Verbeelding" en "Flevoland Boven Water" aan de virtualisering van Landart projecten van o.m. Daniel Libeskind, Richard Serra en Robert Morris. Tevens ontwikkel hij een interactieve 3D pilot i.s.m. Rijksuniversiteit Leiden (NL), waarbij gebruik gemaakt wordt van VR technieken om de procrastinatie-problematiek therapeutisch door middel van virtual reality technieken te helpen ondersteunen.

De internationale standaard VRML/X3D als programmeertaal voor een interactieve 3D internet techniek heeft daarbij zijn grote belangstelling.

<http://www.sjardijn.com/>

7) Prof. dr. ir. Jacob van Kokswijk (UT)

Jacob van Kokswijk (57) is a communications expert, a part-time principal technology consultant (and certified global infrastructure engineer) with CapGemini, and a sought-after speaker on IT, telecommunications, youth- and cyber-related conferences. Special focus on digital interactive media, user controlled technologies, crossmedia development and human behavior in cyber world.

Mr. Van Kokswijk is carrying out academic research into the Architecture, Behaviour and Culture of the Cyber world at the Twente University in The Netherlands, and he is doing research too in the phenomenon of Virtual Identities at the Law School of the Faculty of Law, Arts and Social Sciences of the University of Strathclyde. Also Jacob is Adjunct Professor HCI at KAIST Graduate School of Culture Technology (Korea Advanced Institute of Science and Technology in Daejong and Digital Media City Seoul (Korea) where the first public interreality environment DMC is getting build now. Jacob is asked to be visiting professor at the School of Business of the Yonsei University in Seoul (South Korea) for the stream of behavior in digital interactive media at the Human Computer Interaction Laboratorium at the Yonsei Engineering Research Center. Additional Mr. Van Kokswijk is associated with the Fontys University as an imagineer for ICT and education.

Core competence is the (perception of the) technological environment. Besides sometimes making an excursion outside his primary discipline, his research focuses mainly into the behavior and experience around digital interactive media, including crossmedia experience and online-game imagination.

Jacob has a PhD in Human Behaviour, a MSc degree in Computer Science and a MO in Governmental Law. Besides, he is also certified in marketing, scientific copywriting and business architecture, and is qualified to obtain an Amateur Radio License.

<http://www.kokswijk.com/>

8) Prof. dr. Peter Werkhoven (TNO)

Peter Werkhoven (1959) is currently Director Research of TNO Defence, Security and Safety *and* a full professor *Multimodal Interaction in Virtual Environments*.

He was born in Utrecht (1959) and studied physics at Utrecht University (1986, *cum laude*). In 1990 he received his PhD degree from Utrecht University, on research in image processing and human visual motion perception. Subsequently he held positions at New York University (Psychology), Utrecht University (Physics) and TNO (Netherlands Organisation for Applied Scientific Research).

At TNO Human Factors Institute he was group leader Ergonomics (1994), group leader Steering & Control Tasks (1998) and he was head of the Department of Information Processing (1999). During that time he was in charge of many contract research programs in the areas of Virtual Reality, mediated communication and man-machine interfaces.

In 2000 he was appointed director of the TNO-business centre Multimedia and Telecommunications where he was responsible for the development of public-private research programs and contract research in the area of ICT. In 2003 and 2004 he was the director of Information Office TNO (corporate ICT staff, 40 employees) where he was responsible for the development and implementation of the TNO information and knowledge management system 'Spider', including the change management proces. As of January 2005 he is the Director Research of TNO Defence, Security & Safety (1080 employees) where he is responsible for the (60M€) research portfolio.

As a professor at the University of Amsterdam (2001-2006) and at Utrecht University (since 2006) he supervises PhD-research in the areas of "navigation on mobile displays," "cross modal interaction techniques" and "common context modelling". He published over 50 scientific papers and over 30 TNO-reports on contract research.

<http://home.planet.nl/~werkh/>